

ECKHART MESTER

VÁLOGATOTT
PRÉDIKÁCIÓK

Harminc fontos német beszéd

*Huszonkilenc a legszebb német prédikációk közül
és egy részlet az Útmutató beszédekből*

Válogatta, fordította
és a bevezető tanulmányt írta
SCHNELLER ISTVÁN

T · Y · P · O · T · E · X

*A könyv kiadását a könyvkiadói program keretében
a Nemzeti Kulturális Alap támogatta.*

*Hungarian translation © Schneller István, Typotex, 2017
Engedély nélkül semmilyen formában nem másolható!*

ISBN 978 963 279 921 6

Kedves Olvasó!

Köszönjük, hogy kínálatunkból választott olvasnivalót!

*Újabb kiadványainkról, akcióinkról a www.typotex.hu
és a [facebook.com/typotexkiado](https://www.facebook.com/typotexkiado) oldalakon értesülhet.*

KIADJA A TYPOTEX ELEKTRONIKUS KIADÓ KFT.

Felelős vezető: Votisky Zsuzsa

Főszerkesztő: Horváth Balázs

Lektorálta: Simon József

Tipográfia: Kiss Barnabás

Borítóterv: Somogyi Péter

Nyomás: Séd Nyomda Kft.

Felelős vezető: Katona Szilvia

Bevezető

ECKHART MESTER ÉLETE ÉS GONDOLATAI

13

Beszédek

A VILÁGTÓL VALÓ BELSŐ ELKÜLÖNÜLÉSRŐL (Útmutató beszédek, 6. fejezet)

93

A LÉLEK TEMPLOMÁBAN KERESKEDŐKRŐL

(1. prédikáció)

*Intravit Jesus in templum et coepit eicere
vendentem et ementes.*

101

A SZŰZI ÉS AZ ASSZONYI LÉTRŐL (2. prédikáció)

*Intravit Jesus in quoddam castellum
et mulier queda, Martha nomine, excepit illum
in domum suam.*

113

A MEGISMERÉS HATÁRAIRÓL (3. prédikáció)

*Nunc scio vere, quia misit dominus
angelum suum.*

125

ISTEN MÓDSZER NÉLKÜLI

KERESÉSÉRŐL

(5/b prédikáció)

In hoc aparuit caritas dei in nobis

133

ARRÓL, HOGY HOL TALÁLHATÓ ISTEN

(9. prédikáció)

*Quasi stella matutina in medio nebulae
et quasi luna plena in diebus suis lucet et
quasi sol refulgens, sic iste refulsit in templo dei*

141

A LÉLEK NAPJÁRÓL

(10. prédikáció)

In diebus suis placuit deo et inventus est iustus

153

AZ ISTENI KÉPRŐL

(16/b prédikáció)

Quasi vas auri solidum ornatum omni lapide pretioso

165

ARRÓL, HOGY ISTEN EGY

(21. prédikáció)

Unus deus et pater omnium etc.

175

AZ ÖRÖK SZÜLETÉSÉRŐL

(22. prédikáció)

Ave, gratia plena

185

A SZENTLÉLEK BEFOGADÁSÁRÓL

(29. prédikáció)

*Convalescens praecepit eis, ab Ierosolymnis
ne discederent etc.*

197

AZ IGE IGAZ HIRDETÉSÉRŐL

(30. prédikáció)

*Praedica verbum, vigila,
in omnibus labora*

207

A LÉLEK RENDJÉRŐL

(32. prédikáció)

*Consideravit semitas domus suae
et panem otiosa non comedit*

217

A KEGYELEM
TERMÉSZETÉRŐL

(38. prédikáció)

*In illo tempore missus est angelus
Gabriel a deo: ave gratia plena,
dominus tecum*

225

AZ IGAZAK ÉLETÉRŐL
ÉS MUNKÁIRÓL

(39. prédikáció)

*Iustus in perpetuum vivet et
apud dominum est merces eius etc.*

237

AZ IGAZ SZEGÉNYSGRŐL

(52. prédikáció)

*Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est
regnum caelorum*

247

ISTEN NEVÉNEK

KIMONDHATATLANSÁGÁRÓL

(53. prédikáció)

*Misit dominus manum suam et tetigit os
meum et dixit mihi etc. Ecce constituti te super
gentes et regna*

259

ISTENBEN VAN A NYUGALOM

(60. prédikáció)

In omnibus requiem quaesivi

267

HOGYAN LEHETÜNK JÓK?

(66. prédikáció)

*Euge serve bone et fidelis, quia super
pauca fuisti fidelis, intra in gaudium domini tui*

275

ISTEN ORSZÁGÁNAK

KÖZELSÉGÉRŐL

(68. prédikáció)

Scitote, quia prope est regnum dei

285

AZ ISTEN UTÁN VÁGYÓ ÉRTELEMRŐL

(69. prédikáció)

Modicum et iam non videbitis me

295

A SEMMI MEGLÁTÁSÁNAK
GYÜMÖLCSEIRŐL

(71. prédikáció)

*Surrexit autem Saulus de terra apertisque
oculi nihil videbat*

307

TANÍTÁS A MAGASBAN

(72. prédikáció)

*Videns Iesus turbas, ascendit
in montem etc.*

321

ARRÓL, HOGY ISTEN FIAI
VAGYUNK

(76. prédikáció)

*Videte qualem caritatem dedit nobis pater,
ut filii dei nominemur et simus*

331

A SZENTLÉLEK KIÁRADÁSÁRÓL

(81. prédikáció)

*Fluminis impetus laetificat civitatem Dei:
santificavit tabernaculum suum Altissimus*

343

LÉLEKBEN ÉS SZELLEMBEN
VALÓ MEGÚJULÁSRÓL

(83. prédikáció)

Renouamini spiritu

355

A CSELEKVŐ ÉS A SZEMLÉLŐDŐ ÉLETRŐL

(86. prédikáció)

Intravit Iesus in quoddam castellum etc.

363

AZ IGAZSÁG SZOMJA

(J. Q. 46. prédikáció)

Beati, qui esuriunt et sitiunt iustitiam etc.

381

A LÉLEKBEN MEGSZÜLETŐ SZÓRÓL

(J. Q. 57. prédikáció)

*Dum medium silentium tenerent omnia et nox
in suo cursu medium iter haberet etc.*

393

A SZÜLETÉST ELSZENVEDŐ EMBERRŐL

(J. Q. 58. prédikáció)

Ubi est, qui natus est rex Judaeorum?

411

Fordítói utószó

425

*„...az örök igazságra mondom nektek,
ha nem vagytok olyanok, mint az igazság,
amelyről beszélünk, nem fogtok
engem megérteni”
(Az igaz szegénységről)*

MEISTER ECKHART ÉLETE ÉS GONDOLATAI

Meister Eckhart, azaz Eckhart mester jelentőségét nehéz túlbecsülni. A kutatók és értelmezők között egyre-másra föllángol a vita, hogy vajon hogyan hatkozzanak rá, úgy, mint a keresztény misztika legnagyobb alakjára, a késő skolasztika egy jelentős képviselőjére, magányos hegycsúcsra a gondolkodók között, vagy éppen egy olyan gondolkodói lánc jelentős alakjára, mely az újplatonikusoktól Heideggerig tart. Melyik szerepe jelentősebb: a latin nyelven oktató párizsi vagy kölni teológusé vagy a népnyelven prédikáló tanító igehirdetőé? Vajon olyan tanító-e ő, akinek gondolatait veszélyes és eretnekgyanusú jellegük miatt nem tanácsos ma sem a híveknek tolmácsolni, hiszen azt máig nem tudták megemészteni a hivatalos egyházak képviselői? Vagy személyében éppen azt a hitvallót

tisztelhetjük, akitől a kereszténység megújulását nemcsak saját korában lehetett várni, hanem napjainkban is? Tanításait kisajátíthatják-e a boldogságot ígérő különféle hibrid természetű meditációs technikák hirdetői, vagy olyan univerzális jelentőséggel bírnak, mely miatt Eckhartot a Nyugat és a Kelet közötti legmélyebb párbeszéd közvetítő alakjának tekinthejük?

Már ezek a szélsőséges álláspontok is jelzik, hogy sokszor provokatívnak tűnő gondolatai a mai embert is megszólítják. Úgy hallhatjuk, hogy e gondolatok az időtlenségből, a mindenkori mostból szólnak hozzánk, de éppen ezért senki sem sajátíthatja ki őket, és nem is kerítheti el azokat saját filozófiai érdekcsoportja vagy felekezeti léte igazolására. Eckhart mester nagyon is jelen van, folyamatos felfedezésre vár. Nem véletlenül mondták róla kortársai, hogy ő az, aki elől Isten semmit nem rejtett el, valamint, hogy az örökkévalóságból szólt hozzánk és mi az időben értettük.

Nagy szavaknak tűnhetnek ezek, de Eckhart mesterről szinte csak szárnyaló kifejezésekkel lehet beszélni, sőt, egyedül úgy lehet őt megérteni, ha azokat az eszméket, amelyekről beszél, asszimiláljuk, elsajátítjuk, hozzájuk alakulunk. El lehet ő róla is mondani, hogy ha olvassuk, inkább ő olvas vagy még inkább ír minket, mintsem mi őt. A lehető legtágabb értelemben egzisztencia-központú gondolkodó, aki keresztény tanítóként nemcsak arra kérdez rá, hogy mi a lét, hanem arra is,

hogy kik vagyunk, kinek vallhatjuk magunkat mi. Ennél fogva felmerül a kérdés, hogy vajon elérhetetlenül távol vannak-e az általa képviselt magatartásformák és önazonosítási igények, avagy éppen hogy oly közel, hogy képesek felhívni figyelmünket énképünk méltóságára, s ezzel éppen e méltóság visszaszerzését segítik.

Eckhart mester legsúlyosabb gondolata az, hogy megismerés és létezés – Istenben és az Istenfiút újra és újra megszüülő lélekben – *egy*. Az erre a megismerő létezőre történő rácsodálkozás nemcsak azt jelenti, hogy következetes logikával eljutunk valami legvégsőig, ami közös mindazzal, ami van, hanem azt is, hogy ebben a rácsodálkozó megismerésben örömet, még hozzá végtelen örömet lelünk. Valahogy úgy, ahogy Ady erről a *Köszönöm, köszönöm, köszönöm* című versében írt:

*Napsugarak zúgása, amit hallok,
Számban nevednek jó íze van,
Szent mennydörgést néz a két szemem,
Istenem, istenem, istenem,
Zavart lelkem tegnap mindent bevallott:
Te voltál mindig mindenben minden (...)*

Költői sorok ezek – mondhatnánk –, de legalábbis Johann Georg Hamann óta tudjuk, hogy *„a költészet az emberiség anyanyelve; ahogy ősibb a kerítészet, mint a szántás-vetés: a festészet, mint az írás; a példázat, mint a következtetés: régebbi a csere, mint*

a kereskedelem”.¹ Eckhart mester, amikor a végső dolgokról beszél, az emberiség ilyen költői anyanyelvén szólal meg, és ezért is oly nehéz őt besorolni a misztikus, a filozófus vagy éppen a teológus meghatározás kategóriáiba. Ezért hívják tanító-mesternek, az élet mesterének.

Ez a mester minden szavával azt hirdeti, hogy a valóság van, a valóság Isten, ezért a valóság szent. Aki ebben panteizmust lát, nem érti Eckhart mestert, vagy másképpen az emberiség anyanyelvét. A valóságban csoda rejtezik. Tábor Béla írja a szellem definiálhatatlanságáról: *„A szellem a valóságnak az az egyetlen csodája, hogy a valóság van.”*² Tábor Béla – akinek saját elmondása szerint Eckhart mester egy időben szinte mindennapi olvasmánya volt – mondja tehát, *„csoda az, hogy a valóság van”*. Ő írja a megismerő szellemről, a csodáról, a misztériumról:

„A szellem misztériuma az egyetlen misztérium kisugárzása, s mint ilyen, az egyetlen megválaszolhatatlan és megfogalmazhatatlan kérdés azon a rendszeren belül, amit létezésnek nevezünk. (...) Ki-ki olyan pontosan tudja körülírni, amilyen közletről tudja közleljárni; olyan közletről tudja közleljárni, amilyen mértékben kibírja hőfokát; és olyan mértékben bírja ki a hőfokát, amilyen mértékben rokon természetű a szellemmel, mint ahogy

1 | Johann Georg HAMANN: *Aesthaetica in Nuce. Eine Rhapsodie in Kabalistischer Prose*. In uő: *Ausgewählte Schriften*. Berlin, Nicolai, 1994. 7.

2 | TÁBOR Béla: *A szellemről*. In uő: *Személyiség és logosz. Bevezető és kommentárok a valóság őstörténetéhez*. Budapest, Balassi, 2003. 18.

*Eckhart mester is mondja: »akinek a tűz a természete, azt a világ minden tüze sem égeti.«*³

A valóság az a végső, ami szembejön, amivel szembe-kerülök, ha bármiről elkezdek gondolkodni. Ezzel kapcsolatban megidézhethjük Martin Heideggert is, aki több írásában hivatkozik Eckhartra. A híres *A földút*-ban éppen e valóság csodájának érintéséről beszél: „Az egyszerű megőrzi a maradandónak és nagynak rejtélyét (...) Minden növekvő dolog tágassága, amely a földút körül időzik, világot adományoz. Csak, ami a világ nyelvében kimondatlanul maradt, abban Isten az Isten, ahogy azt a betű és az eleven élet egykori mestere, Eckhart mondta.”⁴ A valóság jelentkezik ezen az úton (is), azonban hangja csak akkor hallható, ha vannak olyan emberek, akik hallani képesek. Itt kerülünk szembe a legnagyobb eckharti paradoxonnal: ahhoz, hogy ráhagyatkozhatunk (*Gelassenheit*) a világ valóságában jelen lévő Istenre, a világról le kell válnunk. Ez a leválás (*Abgeschiedenheit*) a legnagyobb erény Eckhart szerint. Hogyan is van ez? El akarjuk vágni magunkat a valóságtól? Úgy akarjuk hallani a hangját, hogy mintegy elkülönülünk a világ valóságától? Nem, hanem ahhoz kell magunkat hozzászoktatni, hogy a világ valósága nem a világ dolgaihoz való tapadásban vagy még inkább nem a világ dolgainak birtoklásában

3 | *Uo.* 66.

4 | A „...költőien lakozik az ember...” című Heidegger-kötet *A földút* című írása (ford. Pongrácz Tibor, Budapest–Szeged, T-Twins–Pompeji, 1994, 221.).

rejlük. Nincs olyan ember – mondja Eckhart –, aki annyi mindent elhagyott volna, hogy ne maradt volna még elhagyni valója ebben a világban. Ez az ellentmondásos út vezet a valóságban hozzánk beszélő Istenhez, akiben mindent visszkapunk, hiszen ő maga megismerés és létezés egysége.

Eckhart legnagyobb, felemelő biztatása az, hogy az üdvtörténet nemcsak értem, hanem velem, sőt bennem történik. Nem kívülállóként részesedek egy váratlan ajándékban, hanem részese lehetek a megváltó átalakulásnak. Isten lélekben való születése bevonja az embert a Szentháromságon belüli mozgás dinamikájába, a trinitárius körbe – ahogy Shizuteru Ueda, kortárs japán gondolkodó írja, „*az »áttörés« tana beteljesíti a léleknek Istennel való egy-létét Isten egy létében*”.⁵ Az ember méltósága tehát nem egyedül abban áll, hogy Isten teremtménye, sőt a teremtés koronája, és mint ilyen nemcsak a teremtett makrokozmosz tükre, azaz mikrokozmosz, hanem mikroteosz is, azaz Istenhez hasonlóvá, Isten fiává válhat.

Eckhart olyan gondolkodó, akit nehéz besorolni a filozófus, a teológus, a lelki vezető, a misztikus kategóriákba, ahogy arról az őt megérteni akaró terjedelmes irodalom eltérő álláspontjai is tanúskodnak. Ő maga elsősorban nem szakfilozófusokhoz vagy képzett teológusokhoz akart szólni,

5 | Shizuteru UEDA: *Isten lélekben való születése és az áttörés az istenséghez. Eckhart mester misztikus antropológiája, valamint ennek összevetése a zen-buddhizmus misztikájával*. Ford. Vásárhelyi Szabó László – Imregh Mónika. Budapest, Arcticus, 2004. 159.

hanem az ige potenciális további hirdetőihez, minden kereső emberhez. Mindez nem azt jelenti, hogy szavait akárki megértheti, hiszen hangsúlyozza, hogy elsősorban jó emberekhez akar szólni, a jó alatt az Istent kereső embereket értve. Csakhogy éppen őket akarja kimozdítani megszokott biztonságukból, és ráébreszteni arra, hogy ne hagyják abba a keresést mindaddig, amíg át nem alakulnak a keresettel való azonosságba. Ezt az átalakulást akarja kiprovokálni minden szava.

ÉLETE

Eckhart életéről nagyon kevés biztos életrajzi adat maradt fenn, szinte azt a közhelyet is kijelenthetnénk, hogy a mű elrejti a mögötte álló alakot, mégis elegendő nyom őrződött meg ahhoz, hogy egy nagy ívű és változatos pályát legalább főbb elemeiben fel tudjunk vázolni. Figyelemre méltó, hogy nem pusztán kevés tény áll rendelkezésünkre, de képi ábrázolás egyáltalán nem maradt meg róla. Arcvonásai mégis egyre jobban kirajzolódnak, ahogy prédikációit és írásait olvassuk. Azt a különös feltevézést is tehetjük, hogy teológiájának és filozófiájának meghatározó fogalma Isten kép nélküli képeként rajzolódhat ki szövegeiből előttünk, amiről a későbbiekben bővebben lesz szó.

1260 körül született Thüningiában, valószínűleg egy Gotha melletti kisebb helységben, lovagi

nemzetségből. Igen fiatalon – mintegy 15 évesen, azaz 1275-ben – belépett az 1215-ben alapított Domonkos-rend – rendi viszonylatban is kiemelkedő – erfurti kolostorába, melyet 1229-ben hoztak létre. Sehol máshol nem tartózkodott annyit, mint Erfurtban – megszakításokkal ugyan, de összességében hozzávetőleg húsz évet. Ugyanakkor itt maradt fenn róla a legkevesebb életrajzi adat. Itt kezdte tanulmányait, melyeket azután először Kölnben folytatta 1280-tól, azaz éppen attól az évtől kezdődően, amikor Albertus Magnus (kb. 1193–1280) meghalt. Valószínűsíthetően személyesen is megismerkedett a középkori német dominikánusok legjelentősebb alakjával. Albertus szellemisége meghatározó volt az egész úgynevezett német dominikánus teológiai filozófiai iskola hagyományában. Eckhart élete utazásokkal teli szakaszának elején igen hamar (1286-ban) Párizsba került, ahol találkozhatott a nemrég elhunyt Aquinói Tamás (1225–1274) tanításaival is. Tamás, Albertus Magnus mellett, a párizsi egyetem leghíresebb tanára (és utóbbi tanítványa) volt. Nem tudható biztosan, hogy Eckhart vajon Kölnben vagy Párizsban végezte-e el az úgynevezett szabad művészeteket (grammatika, retorika és dialektika – ezek nyújtották a filozófiai alapvetést egy majdani teológus számára), de teológiai tanulmányait Párizsban fejezte be. Írásos dokumentum van arról, hogy 1294-ben másodszor is Párizsban tartózkodott, ezúttal már mint a legelső egyetemi tudományos

fokozat birtokosa. Itt előadásokat is tartott Petrus Lombardus (kb. 1100–1160) *Szentenciáiról*, mely akkoriban az egyházatyák kijelentéseinek gyűjteményeként a dogmatika skolasztikus alapvetésének számított. E könyvhöz fűzött kommentárok készítése a doktori fokozat elérésének feltétele volt.

Második párizsi útjáról visszatérve – 1294-ben, tehát 34 évesen – Erfurtban a domonkosok rendházának előjárója és Thüringia vikáriusa (a tartományfőnök helynöke) lett. A német Domonkosrend akkori tartományfőnöke, az Eckhartnál tíz évvel idősebb Dietrich von Freiberg (1250–1310) nevezte ki az ifjú Eckhartot thüringiai helynökének. Dietrich von Freiberg munkássága a legújabb Eckhart-kutatások szerint igen nagy és közvetlen hatással volt Eckhart gondolatvilágának alakulására. Feltehetően már Párizsban összeismerkedtek, ahol Freiberg magyarázta Petrus Lombardus szentenciáit akkor, amikor Eckhart az ottani tanulmányait megkezdte. Különösen az intellektussal, az értelemmel vagy még inkább a megértéssel kapcsolatos tanításai hatottak rá. Kulcsfontosságú terület ez, amely Eckhartot Dietrich von Freiberggel, de a német dominikánus iskola többi nagy gondolkodójával is összeköti: az intellektus, az értelem természete és fogalmának jelentése iránti hatalmas érdeklődés. Ez az érdeklődés nagyban összefügg a modern öntudat fogalmával.

Ebben az időszakban született meg az *Útmutató beszédek* című munkája, amely a vezetése alatt álló

novíciusokkal folytatott beszélgetéseket tartalmazza. Ez a mű azon kevesek közé tartozik, amelyeket bizonyítottan ő maga ellenőrzött és – a másolatok alapján – véglegesített.

Ez a körülbelül négy éves időszak komoly fordulatot jelentett életében, mert a tanulmányokkal, valamint teológiai kutatásokkal töltött évek után tanítói és lelki vezetői munkát kellett végeznie, még hozzá igen széles körben. 1298-tól kezdődően azonban a két fontos feladat közül egyről – összeférhetetlenség miatt – le kellett mondania. Az erfurti priorságról mondott le, és a dominikánusok helynöki feladatát és a vele járó kolostorviziációkat választotta. 1302-ben – mintegy 42 évesen – újra Párizsban találjuk, ahol ezúttal a „Szent teológia” mestere, azaz a teológia professzora lett. Annak a tanszéknek a vezetője lett, amelyet harminc évvel korábban Aquinói Tamás vezetett. Feltehetően ekkoriban alakultak ki saját filozófiájának körvonalai. Ebben az időszakban már egyes latin nyelvű Szentírás-kommentárjai is megszülettek. Ettől kezdve nevezik mesternek.

1303-ban visszatért Erfurtba, s ekkor a rendi káptalan gyűlése az újonnan alapított, erfurti székhelyű szászországi tartomány főnökévé választotta. A 43 éves Eckhart nagy elfoglaltsággal járó gyakorlati feladatot kapott, közel ötven kolostor került hozzá, igen tág kiterjedésű területen Szászországtól Hamburgig. Sok utazást követelt a kolostorok végiglátogatása, ami valószínűleg

gyalogszerrel – kivételes esetben lovas kocsival – történt. Akkoriban ugyanis a szerzetesek nem használhattak lovat az utazásokhoz.

1310-ben, Strassburgban az egész Domonkos-rend rendfőnök-helyettesévé választották. Ez még szélesebb tevékenységi körökkel járt, a kolostoralapítástól az egyházi és világi hatóságokkal való tárgyalásig. Az évben a rend Teutónia tartományának provinciálisává választották Speyerben, de ezt a választást a rend teljes gyűlése Nápolyban nem erősítette meg.

Az előzőnél még nagyobb kitüntetés érte, amikor a rend 1311–13-ig ismét Párizsba küldte tanítani. Ez a megtiszteltetés – mármint, hogy kétszer is ott lehetett tanárként – korábban csak Aquinói Tamásnak adatott meg. Valószínűleg ezekben az években születtek a legfontosabb latin nyelvű művei. Itt íródott a befejezetlenül és töredékekben ránk maradt *Opus tripartitum* (Háromrészes mű) nagy része. Ennek harmadik könyve, az *Opus expositionum* (a kifejtő rész) tartalmazza a Teremtés, a Kivonulás és a Bölcsesség könyveihez, valamint a János-evangéliumhoz írott magyarázatokat. Ekkor már készen állt a latin nyelvű tanító beszédek és a német nyelvű prédikációk egész sora.

A következő és szinte a leghosszabb egyben eltöltött időszakban 1314-től kezdődően Eckhart Strassburgban tartózkodott, mint a rend főnökének helyettese. Gyakorlati működési területe is ide helyeződött át, a Rajna felső folyása menti

városokba, kolostorokba. Strassburgban találkozott a beginák misztikus jámborsági közösségeivel.⁶ A késő középkori társadalom szociális és vallási igényeire spontán választ adó beginák hamarosan igen jelentős hatást gyakoroltak a hétköznapi emberek vallási életére, és hatással lehettek Eckhart gondolkodásmódjára is.

E délnémet területen igen nagy számú női kolostor állt fenn. Szerzetesi kolostorok, de elsősorban apácáknak otthont adó zárdák váltak prédikációs és lelki gondozói („cura monialium”) tevékenységének legfontosabb színterévé. Az ilyen női kolostorokban élő apácák jegyezték le Eckhart sok prédikációját. Bizonyos, hogy német nyelvű prédikációinak keletkezése nagyrészt erre az időszakra tehető, de mellettük a szintén német nyelvű legnagyobb összefüggő ívű traktátus, *Az isteni vigasztalások könyve*, és a nem kevésbé híres, *A nemes emberről* szóló hosszabb lélegzetű német mű is ebben az időben kerülhetett lejegyzésre. Mindkettő olvasható magyarul (lásd a fordítói utószóban). Ez az időszak eredményezte, hogy a dominikánus iskola első generációja által korábban csak latin nyelven megfogalmazott és latin nyelven leírt, szofisztikált teológiai és filozófiai gondolatok Eckhart

6 | A 12. század második felében a Németalföldön indult női vallási mozgalom tagjai. Közösségben éltek, hasonlóan a szerzetesrendek tagjaihoz, de – tőlük eltérően – ezek a férjezetlen nők nem életre szólóan örök fogadalommal, hanem ígérettel vagy ideiglenes fogadalommal kötelezték el magukat a krisztusi tanok közös követésére. Férfi megfelelőik a begárdok.

prédikációi révén átkerültek egy európai nép egyik köznyelvébe, a németbe. Ebben a kontextusban is látnunk kell Eckhartot, mint a német filozófiai teológiai nyelv atyját, aki egy olyan tradíció születésénél volt jelen, melynek hosszú távon kiható következményei voltak.

A 60. életévét betöltött mestert rendje az 1320-as évek elején Kölnbe hívta, hogy a rend teológiai képzésének vezetője legyen. Hatása itt lehetett talán a legszélesebb körű, hiszen ide küldték a rend összes tartományából, többek között Magyarországról is, a tanulni vágyó szerzeteseket. A középkor vége felé a személyes vallásos tapasztalat, az Istennel való közvetlen találkozás igénye oly erős lett, hogy számtalan helyen megkérdőjeleződött az egyház közvetítő szerepének szükségessége. Ekkoriban Kölnben és környékén is különösen sok, a hivatalos egyháztól és az elfogadott szerzetesektől független úgynevezett begárd és begina közösség létezett. E szellemiség ellenhatásaként megerősödött a dogmákat féltők hangja is. A kor föl-fölizzó kérdése az igazi, a helyes tanítás, az ortodoxia kérdése volt, mint már annyiszor a kereszténység történetében.

Eckhart túlságosan kimagaslott környezetéből ahhoz, hogy ne érje támadás. 1326-ban az egyház középkori történetében először kezdtek ilyen magas rangú tag ellen inkvizíciós eljárást. Ezúttal Köln érseke kezdeményezte, fölmerül tehát a gyanú, hogy a világi papságnak a prédikáló rendekre

vonatkozó féltékenysége lehetett az egyik indíték. A prédikáló rendek ugyanis hívők tömegeit vonzották, és – adott esetben – csábították el a világi egyháztól. Ugyanakkor a háttérben szerepet játszhattak a rivális ferences rend képviselői, sőt, talán egyes ellenséges rendtársak is. Végző soron az egyház hivatalos vezetői bizonyára megéreztek valamit a tanítás megrendítő nagyszerűségéből, ami – ha valóban széles tömegek körében terjed el – hatalmas átalakulásokat hozhatott volna az egyház és a társadalom viszonyában. A Domonkos-rend kezdetben egy belső vizsgálattal próbálta védeni, melynek eredménye igazhitűségét igazolta. Később azonban a hivatalos eljárás befejeztével hallgatásba burkolóztak.

Amit az inkvizíció vizsgált, az nem a teljes életmű vagy a példás tanítói és lelki gondozói tevékenység volt, hanem egyes kiragadott és ezért félreérthetően merész mondatok, megbotránkoztatónak feltüntetett állítások. Több mint száz részletet emeltek ki német és latin nyelvű műveiből, és nyilvánították eretneknek. Eckhart méltósággal és bátran válaszolt az ún. *Igazoló irat*ban. Annak ellenére tette ezt, hogy a kiváltságos Domonkos-rend tagjaként nem volt rá kötelezhető. Merészen megvédte tanításainak még azokat a helyeit is, amelyeket nehéznek vagy homályosnak mondtak. „Boldogok, akik az igazságért szenvednek” – idézte Pál apostolt és önmagát *Az isteni vigasztalások könyve* című írásából: „Nagy és magasrendű dolgokról nagy és

szárnyaló értelemmel és emelkedett lélekkel kell beszélni.” – Eckhart gyorsítani akarta az eljárást, ezért a pápához fellebbezett és mindezt nyilvánosságra is hozta. 1327 februárjában, a Domonkos-rend kölni templomában bátor beszédet mondott, melynek során nagy nyilvánosság előtt világított meg teológiája segítségével olyan dolgokat, amelyeket a prédikációiban félreértettek vagy szándékosan rosszul magyaráztak.

A nyilvánossághoz fordulás merészsége nem segített, a 67 éves mesternek a délfrancia Avignonba, az akkor éppen ott tartózkodó pápai udvarhoz kellett utaznia, ahol a kölni vádakat felülvizsgálták ugyan, ám a 108 eretneknek tartott tételből 28-at mégis elítéltek, közülük 17-et eretnekséggel, míg a többi csak annak gyanújával vádolták. 1329 tavaszán jelent meg az e tanításait elítélő pápai irat, az avignoni fogságban (1305–1376) lévő pápaság XXII. János nevű pápájától *In Agro Dominico (Az úr szántóföldjében)* címmel. Az irat kifejtette, hogy egy Eckhart nevű doktor, a Szentírás tanítója „*többet akarván tudni*”, mint szükséges, „*a hazugság atyjától félrevezetve*” az igaz mag helyett „*töviset és konkolyt*” vetett az Úr szántóföldjébe, azaz az emberek szívébe. Ezt az iratot küldték meg azután Kölnbe az eljárást indító érseknek.

Az eljárás végét Eckhart már feltehetően nem érte meg. 1328-ban ugyanis tisztázatlan körülmények között, valószínűleg Avignonban meghalt. A méltatlanul igazságtalan irat ugyan azt állította,

hogy halála előtt visszatért az „igaz” katolikus hitre és visszavonta eretneknek tartott tanait, de semmi okunk arra, hogy – a korábbiak függvényében – ezt elhiggyük. Sokkal inkább feltételezhetjük, hogy Eckhart is a kajafási „jobb, ha egy ember hal meg a népért” gondolkodásnak esett áldozatul, akár konkrét erőszakkal, akár anélkül. Halála után a Domonkos-rendben nyilvánosan elhallgatták, bár tanításai bűvópatakként – például név nélkül prédikációgyűjteményben, valamint tanítványi körében – tovább éltek, írásait azonban nem tűntették föl a rend szerzőinek művei között.

Életének évszámokkal és helyszínekkel történő bemutatása nem pusztán történeti szempontból fontos. A találkozásokot fémjelző évszámok és helyszínek is jelzik, hogy milyen szoros kapcsolat volt az Albertus Magnussal kezdődő, Aquinói Tamással és Dietrich von Freiberggel folytatódó, majd Meister Eckharton keresztül Heinrich Susóig (1295–1366) (aki 1324 és 1327 között Eckhart tanítványa volt Kölnben) és Johannes Taulerig (–1361) (aki feltehetően Strassburgban hallgatta őt) érő, a német teológiai gondolkodást képviselő folyamat egyes alakjai között. Még akkor is, ha ezeket a kapcsolatokat viták szegélyezték: Dietrich von Freiberg Aquinói Tamással állt vitában. Albertus Magnus Aquinói Tamás és Eckhart mestere, magának Eckhartnak előjárója volt, míg Suso és Tauler pedig Eckhart tanítványai voltak. Az időbeli közelség pezsgő szellemi életre utal, amely

a Domonkos-rend alapításától kezdve jellemző volt Európa legfontosabb szellemi központjaira. Az évszámok mellett a helyek említése mutatja a középkor végére kialakuló és robbanásszerű fejlődést elérő városhálózat akkoriban legfontosabb elemeit, melyek e pezsgés színterei lettek. Ezeket a városokat célozta meg a Domonkos-rend már megalakítása idején is, hiszen legfőbb tevékenységének az éghirdetést, a prédikálást tartotta.

Eckhart számára e városok bejárása igen nagy feladatot jelenthetett és hosszú időt köthetett le. Egy Erfurt–Párizs utazást (mintegy 850 km), vagy a rövidebb Erfurt–Köln (370 km) és a leghosszabb Köln–Avignon (1000 km) távolságú utat figyelembe véve ezek a legóvatosabb becslés szerint is akár egy-két hónapot vehettek igénybe. Hozzáadva ezekhez a kolostori vizitációkkal eltöltött időket, megállapítható, hogy Eckhart életében igen nagy szerepe volt a gyakorlati tevékenységeknek. Különösen figyelemre méltó ez egy olyan szerzetesnél, aki a keresztény misztika legnagyobb alakja volt, hisz utóbbi alapja a szemlélődő élet. Eckhart esetében a szemlélődő és a cselekvő, tevékeny élet különleges egyesítésével találkozunk.